

PERE SERRA I POU (A)
MATAGOSSOS (1909-1947)

FRANCESC ROMA I CASANOVAS

S'ha parlat molt poc de la figura del Matagossos, i no se n'ha escrit pràcticament res. Però la història d'aquest carboner fill d'una de les famílies més aposentades d'Aiguafreda té un interès innegable que es pot vehicular en dos sentits. En primer lloc, es podria parlar del Matagossos com a personatge de llegenda; i en segon lloc –i per sort–, es pot parlar des del punt de vista històric de Pere Serra i Pou, conegut com el *Matagossos*. En aquest article no tenim espai suficient per tractar ambdós aspectes i per aquest motiu preferim limitar-nos a la seva dimensió històrica que, d'altra banda, és la més desconeguda.¹ La resta la podreu llegir –si hi esteu interessats– en el llibre *Matagossos. Història d'un rebel a l'Alt congost* i *La guerra oblidada a l'Alt Congost, 1936-1950* que podreu trobar a <http://fromac.bubok.es>.

Tots els fets que s'expliquen en aquest article han estat contrastats amb la documentació dels arxius municipals dels pobles de l'Alt Congost, de l'Arxiu Comarcal del Vallès Oriental, de l'Arxiu Municipal de Granollers i sobretot de l'Arxiu Militar Territorial Tercer, on es guarden els processos en contra de Pere Serra. La informació sobre la seva estada a la presó Model es troba a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

PERE SERRA I POU, ALIES MATAGOSSOS

Qui havia de ser conegut com a Matagossos va néixer a Aiguafreda, l'1 de maig de 1909, a can Serra de l'Arca. Tenia un germà més gran, en Josep (nascut al 1902), i dues germanes, la Carme (1898) i la Maria (1906). Curiosament, en Matagossos i les seves germanes varen morir, tots tres i per raons diferents, l'any 1947. La seva casa natal era una de les més importants d'Aiguafreda i la família fruïa d'una posició social fins a cert punt privilegiada.

1 La recerca sobre Pere Serra i Pou s'emmarca en un estudi més ampli sobre la guerra civil a l'Alt Congost, que podeu trobar a *La guerra oblidada a l'Alt Congost (1936-1950)*.

da (als anys trenta era el segon contribuent rural del poble). De tota manera, durant aquells anys la família ja havia construït una casa a Aiguafreda, on vivia el nostre home i una de les seves germanes. Pot resultar fins a cert punt xocant que una persona amb aquests orígens acabés implicant-se en els comitès revolucionaris que varen aparèixer durant la guerra i que es convertís en la preocupació de les forces de l'ordre del primer franquisme, però així va ser.

MEMÒRIA DIGITAL DE CATALUNYA

Can Serra de l'Arca.

L'INICI DEL CONFLICTE

Fins a l'esclat de la Guerra Civil, la vida de Pere Serra i Pou és la d'un simple carboner –certament amb un caràcter especial² que va fer vida a la muntanya fins que va esclatar la confrontació. Per aquelles dates, Pere Serra treballava com a carboner per a la família Grau, els amos de la Figuera (Tagamanent). Allà va coincidir amb dos germans –també carboners– que seran molt importants en el seu futur: en Modest i en Lluís Montasell, que

2 El caràcter tancat i violent de Pere Serra i Pou apareix reflectit en diferents documents. A tall d'exemple citem un fragment del consell de guerra: *"carácter pendenciero y violento y de acción y temible por ser traidor y conocer todos estos contornos al dedillo"*.

vivien a la Codina. Tot sembla indicar que els germans Montasell començaren a treballar per a en Grau quan en Matagossos va plegar-ne.

Un cop acabat el conflicte se'l va acusar d'haver pertangut a la UGT, al Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM) i possiblement a Esquerra Republicana. De tota manera, no va arribar a tenir cap càrrec després del triomf del Front Popular ni durant el període revolucionari. Davant de les autoritats franquistes, un cop detingut al 1939, Pere Serra va negar haver intervingut en cap fet delictiu, ni robatoris, saquejos, etc. durant aquells dies. Sí que va reconèixer, però, que havia pertangut al Comitè Antifeixista d'Aiguafreda i haver fet *"guardias nocturnas, con armas ordenadas por el presidente que fue del comité, José Baqué"*. En aquest sentit, un informe fet des d'Aiguafreda diu que Pere Serra

"Fue voluntario y prestó guardias con arma al brazo, pero cuando las cosas se pusieron mal para los rojos y se hacía más difícil la vida en los frentes de combate permaneció oculto por estos contornos y cuando alguien le encontraba se presentaba en esta población diciendo que venía con permiso del frente."

L'episodi més macabre de tot aquell període, però, va tenir lloc quan el Matagossos *"se presentó para buscar con malos fines al propietario de 'La Figuera' don José Grau"*,³ a mitjan setembre de 1936. Fins i tot es va declarar que en Matagossos va tenir un paper destacat en l'escorcoll de la masia, perquè en haver treballat a la Figuera en coneixia tots els racons.

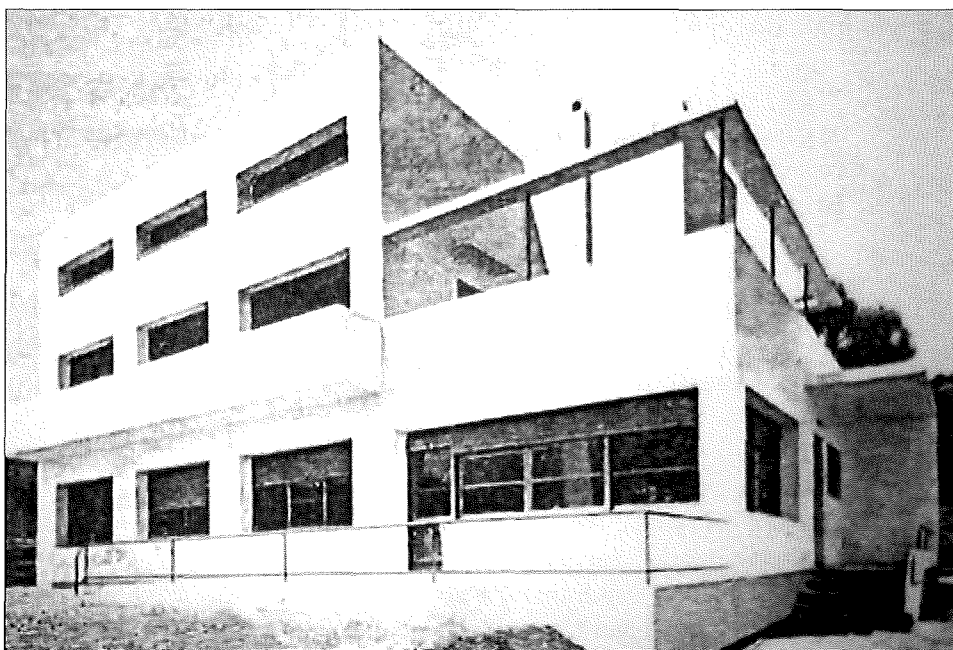
Aquesta anada a la Figuera mai no la va negar en Matagossos, que en defensa pròpia va intentar difuminar el seu paper en els fets buscant quedar-hi com una mera comparsa. Pel que en sabem, Pere Serra anava amb un grup de persones encapçalades per Antoni Tortosa, *el Tortosí*, el líder del Comitè Antifeixista de l'Abella i segurament el responsable dels fets de l'Oller (que tenen una estructura paral·lela al que es volia fer a la Figuera). Un informe enviat des d'Aiguafreda indica que en Serra va participar en els fets de la Figuera,

"haciendo un registro cercando la casa y al separarse del sitio designado uno de los individuos y decir al Pedro Serra que se decía que en la casa no había nadie[,] le contestó que él no lo sabía y que si salía alguien por donde fuera que hicieran fuego. Que según referencias de los mismos familiares"

3 Josep Grau Casals (1885-1973) havia estat alcalde de Tagamanent després que el seu pare abandonés l'alcaldia al 1916. Entre 1926 i 1932 havia tornat a alcaldia com a representant de la Lliga Catalana. Era el màxim contribuent del terme, formava part de la Unió Patriòtica i després de la Guerra Civil tornaria a formar part de l'Ajuntament com a representant de Falange (Oliver Bruy 2013). Ja al 1940 feia les funcions de jutge municipal.

hicieron desnudar en una habitación a sus hermanas de dónde sacaron fuera de la habitación las ropas para registrar si había algo escondido."

Abans d'arribar a la casa, el comitè havia tallat els cables del telèfon de la Figuera per evitar que es pogués demanar cap mena d'ajuda, però, per sort, el lladrar dels gossos alertà els homes de la casa i aquests varen tenir temps de fugir i refugiar-se al bosc. La mestressa –filla de l'Oller– va rebre el comitè i els va dir que no sabia on era el seu marit. Pel que es va declarar, el Matagossos li hauria dit que quan tornés es presentés al comitè de Sant Martí, compareixença que no s'arribà a produir perquè el fill no va deixar que el pare s'hi presentés.

La Casa Blanca de Sant Martí de Centelles

El fill de la casa, Francesc Grau Sentias, va declarar que en Lluís Montasell havia dit que Pere Serra havia anat a la casa i que *"si el día del registro hubieran encontrado a su padre si no hubiera seguido a las buenas lo hubieran hecho arrastrándolo hasta el sitio denominado La Taquilla⁴ al objeto de asesinarlo en el mencionado sitio."*

4 La Taquilla és un indret situat una mica més avall de la Codina, en un extrem de la carena que s'enfila cap al Pla de la Calma. Sembla que el nom li ve del fet que la gent hi deixava els bitllets del tren quan passava per allà. Era el camí obligat per anar a la

Recordem que Lluís Montasell havia treballat a la Figuera i que segurament ell i el seu germà ocuparen el lloc del Matagossos quan aquest no es va avenir amb en Grau. El fet que acusés en Pere Serra va fer que, quan va ser assassinat, molta gent pensés en el protagonista de la nostra història com a possible botxí, oi més tenint en compte que també es va dir que Pere Serra l'havia amenaçat dient-li que potser no acabaria de tallar el bosc que li havien encarregat.

Diferents testimonis indiquen que durant els primers dies de la revolta en Matagossos anava armat i que finalment va marxar voluntari al front. Però no hi va estar gaire temps, segons varen declarar diferents testimonis que l'havien vist a les rodalies d'Aiguafreda. El mateix Serra declararia que es va fer voluntari per anar al front, però que arran de la retirada del front d'Aragó va tornar a casa seva.

L'ASSASSINAT I EL PRIMER JUDICI (1938) PER LA MORT DE LLUÍS MONTASELL

El dia 8 de juny de 1938, va aparèixer el cadàver de Lluís Montasell a un centenar de metres de la Figuera i al costat d'un pal de telèfon. Duia una escopeta de caça. Segons l'autòpsia, el cos presentava cinc ferides de bala, quatre de les quals al pulmó dret. Sense cap dubte, es deia, Montasell havia mort per *"haber recibido simultáneamente cinco disparos de arma de fuego"*. Quan el jutge va demanar-ne més detalls, es va afirmar que eren *"producidas por un fusil ametralladora"* i que no se les havia pogut ocasionar la mateixa víctima.

Segons la investigació judicial, va ser un mosso de la Figuera qui va trobar el cadàver, en Genís Castellà Grau. Curiosament, aquell dia ningú no havia sentit cap tret, i en Castellà –que havia estat company de Montasell– va dir que no l'havia vist des que la víctima s'havia incorporat a files. També el pare de Montasell va afirmar que el seu fill era al front complint els seus deures militars.

La justícia no va ser capaç d'arribar a incriminar ningú en el cas d'aquest assassinat –recordem que estem parlant del judici de 1938–, però sembla clar que en Montasell va ser mort pels carabiners. Resulta que l'escopeta que duia el difunt va desaparèixer en la instrucció del cas i la darrera pista es perd el dia 1 de juliol de 1938, quan un tinent ajudant dels carabiners va comunicar –des d'Aiguafreda mateix– al jutge de Tagamanent que aquesta arma *"no se encuentra en esta Comandancia ya que en virtud de órdenes de la superioridad fue remitida a Barcelona a disposición del sr. Jefe del Servicio de Investigación Militar"*. No tenim temps per parlar de les pràctiques –les males pràctiques– que el

Figuera, que funcionava com una casa de turisme rural que havia acollit personatges com Maragall o Pijoan.

Servei d'Investigació Militar –una agència de contraespionatge controlada pels comunistes– duia a terme en aquells dies, però està clar que algú va tenir molt interès a tapar aquell assassinat.⁵

L'ALLIBERAMENT, LA DETENCIÓ I EL CONSELL DE GUERRA (1939-1943)

Acabada oficialment la guerra, el 30 d'abril de 1939, Modest Montasell es presenta a Aiguafreda i denuncia davant de la Falange l'assassinat del seu germà i acusa directament el Matagossos de ser-ne l'autor. Immediatament detingut per membres de la Falange, Pere Serra és posat a mans de la Guàrdia Civil i del Jutjat Militar de Granollers. El 2 de maig ingressa al Dipòsit Municipal de Granollers fins que tres dies més tard passa a la presó del Poble Nou de Barcelona.

Des del primer moment, Pere Serra es va declarar innocent de la mort de Lluís Montasell. Curiosament ningú va dir res del fet que aquell cas ja havia estat jutjat i, per tant, en Pere Serra no es va poder beneficiar de les proves que obraven en favor seu. De tota manera, el 4 de febrer de 1940 Pere Serra ingressava preventivament a la presó Model de Barcelona. Aquesta situació va ser ratificada diferents vegades fins que el 18 de desembre de 1941 va ser dut davant del jutge: li demanaven 30 anys de presó, acusat de rebel·lió militar i de què

“era afiliado a la UGT con posterioridad al Glorioso Movimiento Nacional y de mala conducta, durante el dominio rojo hizo guardias armado interviniendo en registros a las órdenes del Comité revolucionario, entre ellos el efectuado en el domicilio de D. José Grau con ánimo de detener a éste y a su hijo sin poderlo realizar. Se le imputa el asesinato del vecino Luis Montasell que se encontraba emboscado.”

A partir del 20 de gener de 1942, el consell de guerra contra Pere Serra va fer un tomb inesperat. Aquell dia, en Matagossos presentava una instància al capità general que marcava el seu destí en els propers mesos. En aquest docu-

5 A Tagamanent es produïren dos assassinats durant la guerra. El primer va ser el de Lluís Montasell (8 de juny de 1938). El segon va tenir lloc dos dies més tard i corresponia a José Rosales Ribas, nascut a Tortosa i de 25 anys d'edat, *“el cual fue asesinado por las hordas de carabineros y elementos del SIM el día 10 de junio de mil novecientos treinta y ocho, en este término municipal [Tagamanent]”*. En la comunicació al fiscal de la Causa General del 27 de novembre de 1940, l'Ajuntament del poble afirmava que els carabinyers *“eran en número muy crecido, más de un millar y por tanto se ignora completamente el paradero del Jefe o cabecillas, no obstante el Jefe que mandaba dichas fuerzas era un tal Alberto Bayo”*.

ment, Serra es declarava innocent de l'assassinat de què se l'acusava i pretenia provar-ho dient que aquell dia era a casa seva. Per donar força a la seva defensa, la instància s'acompanyava d'un escrit de Jaume Sobrevias,⁶ contractista d'obres d'Aiguafreda, en què es deia que en aquell moment l'acusat era a casa seva acompanyant la persona que signava l'escrit. Sobrevias deia que coneixia força bé Pere Serra i que aquest no havia format part de cap partit d'esquerres ni del Front popular i que fins i tot durant el *glorioso movimiento nacional* havia realitzat una sèrie de serveis en ajuda i benefici d'algunes persones addictes a la causa nacional.

En declaracions posteriors, Jaume Sobrevias –que havia hagut de marxar d'Aiguafreda perseguit pel comitè antifeixista– explicaria que la primavera de 1938 va arribar de nit al poble i va fer cap a casa de Pere Serra, perquè el seu pare *"había prometido a los de mi casa, albergue y que nos partiríamos el pan como así fue"*. De fet, la relació d'amistat no la tenia amb en Pere Serra, sinó amb el seu pare. En el mateix escrit Sobrevias afirmava que a la mateixa casa hi havia amagada Teresa Oliver, que tenia una gran quantitat d'objectes d'art i joies de gran valor, *"las que dicho Pedro Serra recogió en tres sacos y escondió debajo de un montón de tierra de carbón, que en un rincón del establo había, teniendo el pobre que desenterrarlos a menudo para que dicha sr[a] pudiera cerciorarse de que estaban"*. També aquesta dona va marxar d'Aiguafreda al setembre del 1938, contenta d'haver pogut salvar els seus béns gràcies a l'actuació de l'acusat.

De tota manera, el jutge militar va fer cas omís de l'escrit de Sobrevias, però just abans de dictar sentència es va trobar amb què l'auditor de guerra va impugnar tot el procés per unes irregularitat manifestes i tot va haver de

6 Jaume Sobrevias i Bou (1889-1954), contractista d'obres que de jove emigrà a Argentina, on tenia familiars. En va tornar després de la Primera Guerra Mundial i es va establir definitivament a Aiguafreda, on va ser fundador i primer membre d'ERC. Va ser president de la cooperativa de consum La Favorecedora Obrera, fundada l'any 1924. La seva activitat professional el va dur a construir molts dels xalets d'estiuejants que encara hi ha a Aiguafreda, així com a la colònia Oller de Sant Martí de Centelles. Era una de les fortunes del poble i a més tenia molta relació amb el pare del Matagossos.

Va accedir a l'alcaldia d'Aiguafreda com a conseqüència del triomf de la candidatura que havia presentat la Cooperativa, que ell mateix havia fundat, i que no era difícil que la població assimilés a ERC, en les eleccions municipals del 14 de gener de 1934. Jaume Sobrevias va continuar en el càrrec fins a l'esclat de la Guerra Civil (Portet i Pujol 2010, 32-34), que va coincidir amb uns moments de descontentament també dels sectors obrers, afectats cada vegada més per l'atur. Per això, en esclatar la guerra, els membres del consistori van abandonar els càrrecs davant les amenaces de les noves forces revolucionàries, i l'alcalde Sobrevias va estar tancat a casa i vigilat per les patrulles de control, fins que finalment va poder escapar i exiliar-se a Barcelona fins al final de la guerra (Cruells i Padrós).

tornar a començar de nou. Així el procés no va acabar fins al juny de 1943, moment en què Pere Serra passaria a una situació de presó atenuada. En la sentència es deia que era

“de carácter matón y pendenciero, afiliado a la UGT, durante el dominio rojo prestó servicios como miliciano a las órdenes del Comité e interviniendo como tal en registros entre los que puede citarse el efectuado en el domicilio de D. José Grau con la pretensión de detenerle sin que pudiera realizarlo por haber conseguido huir con anterioridad. Aun cuando se le imputa haber intervenido en el asesinato de Lluís Montasell vecino de Ayguafreda, tal hecho no puede darse por probado por cuanto las diligencias practicadas con posterioridad a la sentencia obrante al folio 46, no han esclarecido el hecho imputado” (25 de maig de 1943).

Es preveia que no sortís en llibertat fins al 2 de maig de 1951. De tota manera, en sortiria poc després que la seva sentència fos ferma.

LA MORT DE LLUÍS MONTASELL EN EL SEGON JUDICI

Tal com s'ha vist, una de les acusacions contra Pere Serra era l'assassinat de Lluís Montasell i, tal com recull la sentència, aquest mai no es va poder provar. De fet, per entendre el que vindrà en els quatre anys que li queden de vida al nostre protagonista, cal revisar aquesta part del sumari, perquè segurament aquesta acusació va ser la injustícia que va omplir el got d'un caràcter de per si violent.

Segons recull la documentació judicial, el dia que va morir Lluís Montasell la mestressa de la Figuera va sortir de la casa i va veure el seu cadàver al costat del pal de telèfon. La Guàrdia Civil (acabada ja la guerra) va arribar a la conclusió que havia mort a causa d'un tret al pit d'arma de foc i que l'assassí havia estat Pere Serra Pou, *“ya que la rivalidad entre ambos era manifiesta”*, donat que mentre un no s'havia incorporat a files, en Matagossos havia anat voluntàriament al front roig. També –diu l'informe– entre ambdós hi havia hagut amenaces.

El pare de Lluís Montasell va declarar que el seu fill vivia amagat en una cabana a la Soleia de la Figuera i de nits vigilava els camps de la masia. El germà, Modest Montasell, que tenia 19 anys, va declarar que ell també estava emboscats en la mateixa cabana. El dia dels fets, veient que no tornava, va mirar a veure si el veia, però no el va trobar i va tornar a la barraca, on va passar la nit. El dia següent, quan va acostar-se a la Figuera, va veure el cadàver del seu germà tapat amb una manta. Encara va tardar algunes hores a poder parlar amb la mestressa de la casa, que li va explicar que l'havien assassinat.

En Modest també va inculpar en Matagossos, dient que una vegada l'havia amenaçat en la seva presència.

Com es veu, els personatges dels dos judicis semblen pertànyer a dos casos diferents, fet que fa pensar que algú tenia interès a implicar-hi el Matagossos, com s'acabarà de demostrar amb els fets que tingueren lloc en els anys posteriors.

Tot i les declaracions de Sobrevias i la incapacitat de provar l'assassinat de què se l'acusava, Pere Serra i Pou va ser condemnat a 12 anys i un dia de reclusió temporal, sense cap possibilitat que la pena li fos commutada. Això volia dir que no hauria de sortir del centre penitenciari fins al 2 de maig de 1951. De tota manera, el 18 de juliol de 1943 se li liquidà la condemna que complia a la presó cel·lular de Barcelona (la Model). Tot sembla indicar que Pere Serra i Pou s'hauria beneficiat d'una mesura de gràcia promulgada pel cap superior de policia amb motiu del setè aniversari de l'alçament i de la festa de l'exaltació del treball. Amb aquesta mesura, segons *La Vanguardia* del 21 de juliol de 1943, es varen deixar en llibertat dos-cents presos governatius i es va rebaixar l'arrest que havia estat imposat a alguns altres.

Mentre va ser a la Model, en Matagossos va aprofitar el temps, perquè al 1943 se li varen abonar 4 mesos de redempció de condemna per haver aprovat uns exàmens d'ensenyament cultural i el grau elemental de religió. També sembla que va ser allà on va aprendre a llegir i escriure (com a mínim, podia signar amb un traç vacil·lant, però on es llegeix acuradament el seu nom).

UNA REINSERCIÓ IMPOSSIBLE?

Quan Pere Serra va arribar a Aiguafreda, tot havia canviat radicalment, fins i tot el seu pare havia mort el 10 de gener de 1942, quan ja era vidu. Li quedaven dues germanes i el germà, però sembla que només mantenia relacions amb la germana petita. Eren els mesos previs a l'anomenada operació Reconquesta de España, que pretenia alliberar la Vall d'Aran, i durant mesos Aiguafreda i tots els pobles de l'Alt Congost varen ser ocupats per l'exèrcit i forces especials de la Guàrdia Civil. Maquis i soldats varen morir a les rodalies d'Aiguafreda en un episodi poc conegut.⁷

Alguns papers inclouen Pere Serra entre les persones tutelades per la Junta Comarcal de Llibertat Vigilada de la Garriga, però és evident que aquesta no tenia ni idea d'on parava en Matagossos: en data 7 de juny de 1951, quan ja feia més de quatre anys que era mort, va enviar "*cuatro certificados de libertad definitiva, a fin de que haga estampar en cada uno de ellos la firma y*

7 Sobre aquest punt podeu consultar *La guerra olvidada a l'Alt Congost (1936-1950)*. Op. Cit.

la huella dactilar del pulgar derecho del liberado Pedro Serra Pou, con residencia en esa localidad".

Pedro Serra Pou

Tampoc el poder militar de l'època no sabia on parava, si hem de fer cas d'un document datat el 28 de juliol de 1946, on apareix una llista de mossos desapareguts de les lleves de 1926 fins a 1943. Són divuit persones, unes mortes, les altres exiliades i algunes, com Pere Serra i Pou, desaparegudes.

La Guàrdia Civil i alguns testimonis com els mateixos Grau declararen que Pere Serra havia estat posat en llibertat al 1943 i que després d'això hauria fugit a la muntanya. També la veu popular s'inclina per aquesta opció i ens diu que alguna vegada es creu que havia tornat d'amagat pel poble, fins i tot vestit de dona, per anar a casa de la seva germana Carme, l'única persona en qui hauria pogut confiar. L'explicació està ben trobada, però el cert és que gairebé no tenim cap document que ens indiqui què va fer entre la seva posada en llibertat i el primer atemptat de l'any 1947.

Només sabem del cert allò que Josep Grau va declarar al juliol de 1947, després d'escapar il·lès de l'atemptat que suposadament en Matagossos va dirigir contra ell,

"Que a los pocos días [de sortir de la Model] fue detenido gubernativamente e ingresado en la Prisión de Vich en donde estuvo unos cuatro meses y al ser puesto en libertad desapareció del pueblo y no ha vuelto más, habiendo sido visto en alguna ocasión merodear por las montañas del Montseny."

La veritat és que Serra no va estar mai a la presó de Vic (de fet, no corresponia al seu partit judicial); on va anar a parar va ser a Granollers: el 16 de juliol de 1943 Pere Serra i Pou havia estat ingressat un altre cop al Dipòsit Municipal de Granollers, que feia les funcions de presó: *"En esta fecha y custodiado por una pareja de la Guardia Civil del puesto de la Garriga"* en Matagossos *"ingresa en este depósito a disposición del sr. Gobernador Civil de la provincia de Barcelona"*. No deixa de ser curiós que sigui el mateix governador civil qui n'ordena la detenció i l'excarceració al cap d'un mes llarg. Creiem que Pere Serra va tenir sort que la presó habilitada a Granollers estava atapeïda, de manera que des del mateix centre es va recordar al governador civil que en Matagossos havia complert el mes de privació de llibertat que se li havia imposat i, d'aquesta manera, el 27 d'agost de 1943 es rebia un manament dictat dos dies abans pel qual s'ordenava la posada en llibertat de Pere Serra *"por haber cumplido los veinte días de arresto"* que el governador li havia imposat.

Finalment lliure, tot sembla indicar que en Matagossos estava esperant la retirada de l'exèrcit per passar comptes amb el seu antic amo, a qui a més a més s'imaginava com l'impulsor en darrera instància de la darrera –i arbitrària– detenció. Cal tenir present que Josep Grau era, a més d'un càrrec important de la Falange, el jutge de pau de Tagamanent. Segurament la presència militar previngué l'esclat de violència que havia de venir, però la retirada militar canviaria radicalment el context de l'Alt Congost: en el moment que els soldats marxen (gener de 1947), en quatre mesos a Aiguafreda i l'Abella hi hagué tres atemptats amb el resultat de dos morts i disset persones ferides. Poc abans de morir, en Matagossos se'n declararia l'autor.

L'INTENT D'UN TRIPLE ASSASSINAT

Un cop en llibertat, Pere Serra fou acusat de la mort d'un mosso de la Figuera, en Miquel Martí Gascó, i de les lesions produïdes en atemptar contra Josep Grau i Francesc Grau.

Sobre les 7 del vespre del 3 de juliol de 1947, mentre les tres víctimes tornaven cap a la Figuera, en el lloc anomenat pont de Peu de Costa, varen ser tirotejades. En Martí va morir a la Policlínica de Granollers, mentre en Francesc Grau va poder fugir ferit d'un tret a les anques. El pare, Josep Grau,

en sentir els trets, es va tirar al terra i va fer-se el mort fins que va arribar el sometent d'Aiguafreda (que havia estat avisat pel seu fill que tot i estar ferit hi havia arribat pel seu propi peu).

Pare i fill varen coincidir a acusar de l'atemptat al Matagossos, a qui deien haver vist rondant per la muntanya dedicat a robar els ruscós de les abelles dels veïns o que havia dit que Josep Grau no s'escaparia i que li guardava una bala. També hi afegien que la darrera vegada que havia estat vist era a Serradussà (Serra Dulsà del Brull, en el document original) per un pastor a qui va amenaçar de mort si en deia alguna cosa a algú. El mosso no va poder declarar perquè va morir abans que això fos possible. En la inspecció ocular que la Guàrdia Civil va fer sobre el lloc dels fets es varen trobar quatre beïnes de fusell *maussine*, carregades l'any 1928. També es va concloure que l'autor havia estat un sol individu que va estar molt temps esperant, perquè fins i tot hi va fer les seves necessitats i havia posat una pedra a mode de tronera per assegurar el tret i no ser vist. Era a uns 40 metres de les víctimes i va marxar cap a l'est, seguint la riera, en direcció al Montseny. La instrucció del cas va dur el fiscal a considerar que l'autor podria haver estat "*Pedro Sierra*" (sic) àlies Matagossos, "*de malos antecedentes, a quien se supone huido en las montañas del Montseny*".

LA BOMBA A L'ABELLA

Tres setmanes més tard, el 24 de juliol de 1947, va esclatar una bomba a la porta d'una casa de la plaça Major de l'Abella. Era la casa que la família Grau havia comprat i a la qual pensaven traslladar-se, perquè consideraven que allà estarien més segurs.

La Guàrdia Civil va arribar a la conclusió que es tractava d'un artefacte format per un obús d'artilleria. A més a més, hi va trobar un altre explosiu que no va detonar i 25 cascos de metralla. Per sort, no hi va haver desgràcies personals, però sí importants destrosses als vidres de les cases veïnes i, evidentment, a la porta i façana de la casa on es va posar l'explosiu. Es creia que l'autor hi havia arribat des del riu Congost, amagant-se enmig d'un canyar.

La instrucció al tribunal militar va començar el 5 d'agost com una causa ordinària contra uns desconeguts, que finalment foren identificats com Pere Serra i Pou i Joaquim Codina i Aregall, sobre els quals pesaven els càrrecs d'agressió a mà armada i actes de terrorisme. Mentre en Matagossos corria per la muntanya, emboscat, en Codina –sospitós de participar en el proper atemptat– va ingressar a la presó el 30 d'octubre d'aquell mateix any.

L'atestat que en va fer la Guàrdia Civil, inclòs en la documentació del Tribunal Militar, deia que

"se tiene la impresión de que este hecho está en relación con el atentado cometido el día tres de los corrientes contra los vecinos de la casa de campo 'La Figuera' del término de Tagamanent, Miguel Martí Gascó, Francisco Grau Sentias y José Grau Casals, del que resultaron heridos el primero y el último, muriendo el Martí Gascó (sic) al día siguiente, ya que la casa en donde ha sido colocado el artefacto es propiedad de Francisco Grau, y hace dos días que había empezado a arreglarla para residir en ella, por miedo a continuar en la casa de campo y se tiene la sospecha de que el autor de este hecho sea el mismo del anterior, que se sabe deambula por el macizo del Montseny desde hace mucho tiempo, que es el individuo llamado Pedro Serra Pou (a) Matagossos, practicando gestiones desde aquella fecha para averiguar su paradero y lograr su captura."

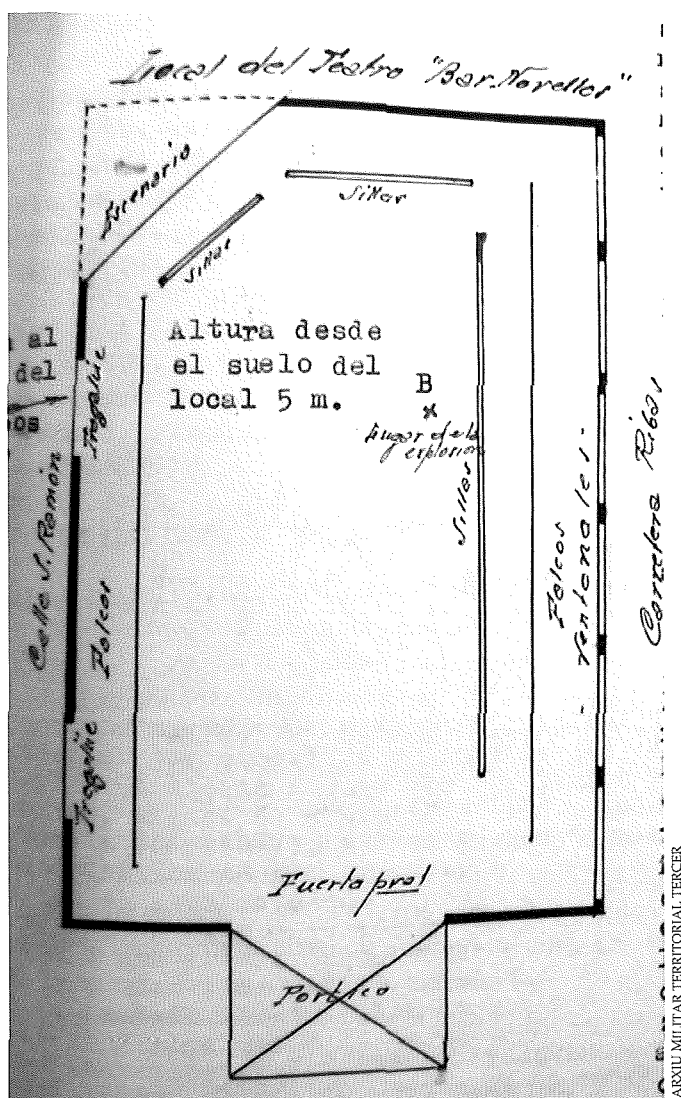
LA BOMBA A CAL NOVELLAS

Poques setmanes abans que en Matagossos fos abatut, una altra bomba esclatava en una sala de ball d'Aiguafreda i, tot i no tenir-ne cap prova, tots els indicis i les sospites populars apuntaven un altre cop contra en Matagossos. A l'Arxiu Comarcal del Vallès Oriental es conserven les declaracions de diferents testimonis i víctimes d'aquest atemptat, que junt amb les que es troben al Jutjat Militar ens permeten fer un relat dels fets.

Era el 17 d'agost de 1947, cap a les tres de la matinada, quan es començava a ballar el ball dels casats a la sala del bar Novellas, un local compartit per la població local i alguns estiuejants, remodelat al 1941. En aquell moment, un objecte va entrar per una finestra que donava al carrer de Sant Ramon; algunes de les persones que ho veieren no li varen fer cap cas, però altres varen deduir que es tractava d'una bomba de fabricació casolana amb la metxa encesa. Quan algú va donar el crit d'alarma, la gent es va apilotar a la porta, conducta que va fer que el nombre de ferits augmentés. De fet, la porta aparegué arrancada segons l'informe que se'n va fer posteriorment. Una persona –Florenç Bordas– hi va perdre la vida després de ser traslladat a Granollers i quinze més resultaren ferides, algunes de les quals tardaren un mes llarg a recuperar-se. Varen ser ateses pel doctor Viñeta i algunes d'elles evacuades cap a altres centres com l'Aliança de Vic, l'Hospital de Granollers o la clínica del Doctor Escayola de Barcelona.

Les declaracions que es conserven vacil·len a l'hora d'establir l'autoria dels fets: un grup de persones no s'atreveix a assenyalar ningú, mentre algunes altres, sense cap certesa, inculpen en Matagossos. Es dona el cas que la bomba va entrar al local per una finestra situada al carrer Sant Ramon, un curt i costerut carrer on vivia la germana petita de Pere Serra i Pou. Tot i la

vigilància a què la Guàrdia Civil va sotmetre la casa, en Matagossos no va ser localitzat.

Esquema de la sala de ball de can Novelles, on va esclatar la bomba.

Amb motiu de l'enterrament de Florenci Bordas, el governador civil Eduardo Baeza Alegría es desplaçaria fins a Aiguafreda. Va ser arran d'aquestes investigacions que va ser detingut Joaquim Codina i Aregall,

que des de 1945 era el sereno d'Aiguafreda, que també seria inculpat de la col·locació de la bomba a la plaça de l'Abella i d'actuar com a còmplice del Matagossos.

LA MORT D'EN MATAGOSSOS

Aquests atemptats varen incrementar la pressió sobre en Matagossos, que moriria encara no tres mesos més tard a mans de la Guàrdia Civil: el 30 d'octubre de 1947, Pere Serra i Pou perdia la vida a resultes de les ferides produïdes en un tiroteig amb el destacament d'Aiguafreda de l'Institut Armat, a casa del doctor Viñeta.

Segons l'informe de la Guàrdia Civil, un grup del destacament d'Aiguafreda que vigilava els boscos va arribar el dia 29 al Pujol de Tagamanent (a les estribacions del Montseny, diu el document, tot i que segurament es tracta del Pujol del terme del Brull), prop de les 19 hores. Allà troben un home que surt d'una cabana coberta per una lona, armat amb una escopeta. Li donen l'alto, però ell, en comptes d'aturar-se, els dispara amb l'escopeta que porta. Després d'un intens tiroteig, és ferit greument; en acostar-s'hi, els agents veuen amb sorpresa que és el "cèlebre bandoler" Matagossos, fugit a la muntanya des de 1943. Després d'interrogar-lo, el duen a Aiguafreda on mor sobre les 24 hores.⁸

Moribund, Pere Serra tindrà temps –sempre segons la Guàrdia Civil– de confessar-se autor d'un atemptat durant la Guerra contra un criat de la Figuera (mort) i d'un altre del 3 de juliol de 1947 en què mor Miquel Martí i resulta ferit Francesc Grau. També s'inculpa de la col·locació d'un artefacte a la casa del carrer a l'Abella (24 de juliol) i d'una altra en un ball el 17 d'agost, amb el resultat d'un mort i 15 ferits. Encara va tenir temps de poder declarar que tenia un còmplice que l'havia ajudat en aquests casos, però no va ser capaç de respondre qui li facilitava el material per fer les bombes a causa del mal estat en què es trobava.

Se li va trobar una escopeta de dos canons i 8 cartutxos amb postes i un amb bala, una navalla d'11 cm de fulla, una bossa de costat on duia la munió, una bossa-macuto amb roba usada (dues caçadores, dos pantalons

8 La veu popular diu que algú el va delatar i que el varen trobar prop de la Móra. La Guàrdia Civil el va fer baixar caminant cap al poble i quan ja varen ser més a prop –possiblement a prop de la Casa Nova de Sant Miquel–, el deixaren que intentés fugir per poder-lo assassinar.

Altres versions indiquen que va morir prop de Font Savellar, al Brull, i que el varen baixar per la masia de Sobrevia fins a dur-lo a Aiguafreda.

De tota manera, la versió que s'ha pogut documentar és la que oferim en el cos del text d'aquest article.

REGISTRO CIVIL DE

DISTRITO

Número 5

NOMBRE Y APELLIDOS

Pedro
Sanadelarica Pau

22 JUL 1948

En Aguafreda
provincia de Barcelona, a las diecinueve y veinte
minutos del día veinte de octubre de mil
novecientos cuarenta y siete, ante D. Celso Fontdevi-
la Colom, Juez municipal, y D. Guillermo Padris, Secretario
se procedió a inscribir la defunción de D. Pedro Sanadelarica
Pau nacido en Aguafreda
provincia de Barcelona el día
de veinte y siete años de edad
, hij de D. Federico Sanadelarica
Garriga y de Doña Francisca Pau y Serna
, domiciliado en _____ de _____
núm. _____, piso _____, de profesión jornalero
y de estado ⁽¹⁾ soltero

falleció en casa del médico local ⁽²⁾ el día de
de hoy, a las cuatro y _____ minutos, a
consecuencia de ⁽³⁾ heridas de arma de fuego que le fueron producidas
según resulta de autopsia practicada / por la Guardia Civil
y reconocimiento practicado, y su cadáver habrá de recibir sepultura en el
Cementerio de Sta Maria de Iba

Esta inscripción se practica en virtud de ⁽⁵⁾ carta-orden resi-
rida del Juzgado Comarcal de La Garriga
en la disposición numérica insubida

consignándose además ⁽⁶⁾

habiéndola presenciado como testigos, D. Martín Muri Mata
y D. Martín Puigbarraza Molis
mayores de edad y vecinos de Iba

Lelda esta acta, se sella con el del Juzgado y la firman el señor Juez, los
testigos ⁽⁷⁾
de que certifico.

Celso Fontdevila M. Puigbarraza
M. Muri

i un parell d'espardenyes), una cartera amb la cèdula personal 0465 i altres coses, a més d'un tendal (*toldo*) que li servia de sostre per cobrir la cabana on s'amagava a les nits.

En l'aixecament del cadàver es diu que té uns 35 anys, vesteix samarreta blava de cotó, camisa de ratlles del mateix color, pantaló de pana fosc, faixa de llana de color negre, boina també negra i espardenyes altes amb sola de goma i sense mitjons. Presentava tres ferides d'arma de foc al pulmó esquerre, un pulmó amb l'aspecte antracòsic típic dels fumadors. A la butxaca duia un carnet d'identitat fet a Aiguafreda, el núm. 0465, expedit el primer de maig de 1942 a nom de Pere Serra Pou, i un llibre calendari que deia "*Llegó a Ayguafreda de Badajoz siendo destinado a la columna de la Llobeta*", que encara no he sabut interpretar. Duia 41 pessetes del Banc d'Espanya i un bitllet de dues pessetes de la Generalitat, una foto del seu pare i una d'ell mateix.

El mateix dia es presenta Josep Serradelarca Pou, de 44 anys, que viu a Centelles, natural d'Aiguafreda, adober de professió. La raó de la seva compareixença és que ha tingut notícies que hi ha hagut un mort que podria ser el seu germà, aspecte aquest que ratifica després de fer-ne el reconeixement. Declara, també, que no l'ha vist des de 1939, confirma que tenia 37 anys, era solter, jornaler, fill de Frederic Serradelarca Garriga i de Francesca Pou Serra. El seu cos va ser enterrat en una fossa oberta al costat dret, entrant al cementiri vell d'Aiguafreda, a un metre i mig de les parets que circumdaven el cementiri per migdia i ponent.

Una providència del 30 d'octubre de 1947, procedent del jutjat Comarcal de la Garriga, ordenava al jutge de pau d'Aiguafreda que inscrivís en el registre de defuncions la mort de Pedro Serradelarca Pou (sic), "*muerto por la Guardia Civil en acto de Servicio*". Crec que el fet que el germà hagués estat inscrit amb el cognom Serradelarca va ser el que va fer que al Matagossos se li apliqués, incorrectament, aquest llinatge en el moment de la seva mort (fora d'aquest moment, normalment sempre se l'anomena Serra).

Ja hem vist que el cas del Matagossos era cèlebre i conegut. Tan conegut que va ser capaç de trencar el silenci mediàtic imposat per la censura i l'autocensura franquistes i que va obligar el governador civil a donar-ne explicacions als periodistes.

La notícia de la seva mort ens arriba el 5 de novembre de 1947, quan *La Vanguardia* en donava compte en reproduir les paraules del governador civil, Eduardo Baeza Alegria, "*en su habitual entrevista con los informadores*". En Matagossos havia estat mort prop del Pujol de Tagamanent, segons es deia, en un enfrontament amb la Guàrdia Civil d'Aiguafreda. Però hi afegia una mentida pietosa: que la Guàrdia Civil havia aconseguit localitzar-lo, quan ja sabem que el varen trobar de casualitat i que la veu popular diu que tot i haver dit a aquest cos armat on es trobava el sospitós, els seus números

no tenien cap pressa per pujar a detenir-lo. Segons el governador civil, en Matagossos es va enfrontar a la Guàrdia Civil i va resultar ferit; "*Trasladado a Ayguafreda, falleció, no sin antes confesarse autor de los hechos citados*". La premsa de Granollers i Vic també va publicar la notícia.⁹

Mort i enterrat, el 6 de novembre de 1947, la Guàrdia Civil busca els refugis que podia haver fet servir en Matagossos i en dues coves situades al bosc dit de Vilanova (segurament volien dir la Casa Nova), del terme d'Aiguafreda, troben el material que hauria fet servir: quatre bombes de mà, 1,3 kg d'explosius estrangers, dos trossos de tub de plom, una llauna d'un litre amb restes de gasolina, una destrat de llenyataire, una *lezna* (navalla) d'11 cm de longitud, una lona que cobria un llit de falgueres, una americana, un pantaló caqui, un pantaló blau, un banyador i una bàscula romana gran sense peses que es va creure que s'havien fet servir com a coberta d'un artefacte explosiu col·locat a l'Abella (el que no va explotar).

CONCLUSIÓ

Aquesta és, en resum, la història del Matagossos, una història que no desmereixeria en el guió d'una pel·lícula d'acció. Segurament alguna persona, en llegir aquest treball, sentirà que sap algunes coses més sobre la seva història. En relació a això, s'han de dir dues coses.

El primer que cal dir és que aquest article ha volgut presentar només la visió històrica dels fets i, per tant, s'ha limitat a aquella informació que s'ha pogut justificar documentalment.

En segon lloc, afegir que l'autor estarà encantat de conèixer qualsevol detall sobre el cas que el pugui ajudar a escriure –en un futur no massa llunyà– la biografia folklòrica del Matagossos. En aquest sentit, si teniu alguna informació o algun comentari per aportar, seran molt benvinguts al correu de l'autor (fromac@gmail.com).

BIBLIOGRAFIA CITADA

Cruells i Padrós, Albert. «Sobrevias i Bou, Jaume». *Alcaldes i alcaldesses del Vallès Oriental (des de 1901 fins a l'actualitat)*. http://www.alcaldesialcaldessesdelvallesoriental.net/ficha.php?id_alcalde=275.

9 Vallès, 9 de novembre de 1947, p. 4 i *Ausona*, 18 de novembre de 1947, p. 3.

Oliver Bruy, Jaume. 2013. «“Grau i Casals, Josep” en Alcaldes i alcaldesses del Vallès Oriental (des de 1901 fins a l’actualitat)». *Alcaldes i alcaldesses del Vallès Oriental (des de 1901 fins a l’actualitat)*. Accedit maig 20. http://www.alcaldesialcaldessesdelvalles-oriental.net/ficha.php?id_alcalde=1017.

Portet i Pujol, Joan. 2010. *La Cooperativa «La Favorecedora Obrera» d’Aiguafreda (1924-1963)*. Temes aiguafredencs 10. Aiguafreda: Ajuntament d’Aiguafreda.

Roma i Casanovas, Francesc. 2014a. *Matagossos. Història d’un rebel a l’Alt Congost*. Madrid: Bubok Publishing.

———. 2014b. *La guerra oblidada a l’Alt Congost. 1936-1950*. Madrid: Bubok Publishing.